

Jaunās balsis nodrošinot dažādību izglītībā

Jaunās balsis

Nodrošinot dažādību izglītībā

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Šis ziņojums ir Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākuma jauniem cilvēkiem ar speciālām vajadzībām „*Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību speciālo vajadzību izglītībā*”, kuru organizēja Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra sadarbībā ar Portugāles Izglītības ministriju, prezentāciju un rezultātu kopsavilkums. Šis pasākums notika 2007.gada septembrī Lisabonā Portugāles Eiropas Savienības prezidentūras ietvaros.

Šo ziņojumu sagatavoja Aģentūra, pamatojoties uz ieguldījumu, ko sniedza pasākuma jaunie delegāti. Visiem viņiem tiek izteikta vislielākā pateicība.

Daudz plašāku informāciju par šo pasākumu var atrast Aģentūras tīmekļa vietnē:
www.european-agency.org/european-hearing2007

Redaktori: Viktorija Soriano (Victoria Soriano), Maria Kiriazopulu (Mary Kyriazopoulou), Haralds Vēbers (Harald Weber) un Aksele Grunberga (Axelle Grünberger) – Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūras darbinieki

Citēt dokumentu ir atļauts tikai ar skaidru norādi par izmantoto avotu.

Šis ziņojums ir pieejams pilnīgi manipulējamās elektroniskos formātos 21 valodā, lai nodrošinātu labāku piekļuvi informācijai. Ziņojuma elektroniskās versijas ir pieejamas Aģentūras tīmekļa vietnē:

www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Tulkojums: Mudite Reigase

Viktorijas Proskurovskas vāka noformējums

ISBN: 978-87-92387-33-2 (Elektroniski) ISBN: 978-87-92387-12-7 (Iespiests)

2008.gads

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra

Sekretariāts
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Briseles birojs
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Šī dokumenta publikāciju ir atbalstījis Eiropas Komisijas Izglītības, kultūras un daudzvalodību ĢD:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

SATURS

Priekšvārds	5
Ievads	7
Citāts no Portugāles izglītības ministres Maria de Lurdes Rodrigues kundzes uzrunas	9
Jauno delegātu pārdomas	11
<i>Vidējās izglītības pārstāvju pārdomas</i>	11
<i>Arodizglītības pārstāvju pārdomas</i>	14
<i>Augstākās izglītības delegātu pārdomas</i>	16
Citāts no Portugāles izglītības valsts sekretāra Valtera Lemosas kunga runas	19
Lisabonas deklarācija	20
<i>Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību</i>	20

Priekšvārds

Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūras (turpmāk tekstā – Aģentūra) dalībvalstis vienojās 2007.gadā organizēt Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākumu, uzaicinot jaunus cilvēkus ar speciālām izglītības vajadzībām izteikt savu viedokli un diskutēt par izglītības iespējām un savu nākotni. Īpaša uzmanība tika pievērsta jauniešu pieredzei, idejām un priekšlikumiem par iekļaujošo izglītību.

Šī bija otrā reize, kad Aģentūra organizēja tik svarīgu pasākumu. Pirmais Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākums jauniešiem ar speciālām izglītības vajadzībām notika Eiropas Parlamentā Briselē 2003.gadā.

Visas Aģentūras dalībvalstis apzinājās, ka organizēt šādu nozīmīgu pasākumu bija nopietns izaicinājums, īpaši ņemot vērā paredzamo dalībnieku skaitu no 29 valstīm, kuras tika pārstāvētas šajā pasākumā (2003.gada pasākumā piedalījās 22 valstis).

2007.gada noklausīšanās pasākums notika septembrī Portugāles galvaspilsētā Lisabonā. Tas tika organizēts sadarbībā ar Portugāles izglītības ministriju Portugāles Eiropas Savienības prezidentūras ietvaros.

Aģentūrai bija gan prieks, gan gods organizēt šo otro Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākumu. Mēs īpaši gribam pateikties 78 jauniešiem delegātiem, viņu ģimenēm, skolotājiem un atbalsta personālam, Izglītības ministrijām, Eiropas un starptautisko organizāciju pārstāvjiem, kā arī Portugāles valdības pārstāvjiem par piedalīšanos un iesaistīšanos pasākuma sagatavošanā un norisē. Bez visiem viņiem nebūtu bijis iespējams īstenot šo nozīmīgo pasākumu.

Priekšsēdētājs
Jorgens Grēve
(Jørgen Greve)

Direktors
Kors Dž. V. Meijers
(Cor J. W. Meijer)

Ievads

2006.gadā Aģentūras pārstāvjiem tika izteikts lūgums izvirzīt divas vai trīs savas valsts izglītības iestādes – skolas vai klases dalībai Parlamentārās noklausīšanās pasākumā „Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību izglītībā”. Priekšlikums bija izvēlēties vienu vidusskolu, vienu arodskolu un vienu augstākās izglītības iestādi.

Skolēni un studenti izvirzītajās skolās vai klasēs tika aicināti pārrunāt ar saviem klasesbiedriem vai grupas biedriem pirmās Parlamentārās noklausīšanās pasākuma, kurš notika 2003.gadā Briselē, rezultātus, kurus prezentēja šī pasākuma dalībnieki, kā arī pārrunāt un diskutēt par šādiem trīs jautājumiem:

1. Vai jūs varat aprakstīt **svaīgākos uzlabojumus un galvenās problēmas, kuras skar jūsu izglītību**, par kurām jūs gribētu runāt un dalīties pieredzē ar jūsu Eiropas kolēģiem? Vai jums ir ieteikumi vai rekomendācijas uzlabojumiem?
2. Kādas ir **jūsu domas/viedoklis par iekļaujošo izglītību**? Vai ir kādas priekšrocības, izaicinājumi vai šķēršļi, kurus jūs gribētu izcelt? Vai jūs gribat izteikt vai ieteikt kādas rekomendācijas?
3. Jums varētu būt skaidras cerības par jūsu nākamo izglītību, darbu un dzīvi. Vai jūs varat aprakstīt **galvenos šķēršļus**, kurus pēc jūsu domām, būtu nepieciešams **likvidēt, lai jūs varētu sasniegt savu iecerēto mērķi**?

Katra nosauktā skola vai klase tika aicināta izvirzīt vienu delegātu, kurš piedalīsies noklausīšanās pasākumā. Dienu pirms parlamentārās noklausīšanās pasākuma visi delegāti tikās, dalījās savās domās un pārrunāja minētos trīs jautājumus darba grupās, kuras tika veidotas pēc izglītības pakāpes, kādu pārstāvēja delegāti: vidējā izglītība, arodizglītība vai augstākā izglītība. Visi delegāti bija labi sagatavoti jau pirms pasākuma. Diskusijas parādīja nopietnu un atklātu domu apmaiņu, kā arī patiesu cieņu pret visiem izteiktajiem viedokļiem.

Ir svarīgi atzīmēt, ka izvirzītie delegāti pārstāvēja ļoti plašu dažādu speciālo vajadzību un attīstības traucējumu spektru. Lielākā daļa izglītību ieguva vispārīzglītojošā izglītības vidē.

Jauno cilvēku diskusiju rezultāti tika prezentēti Portugāles parlamentā un tie veido pamatu Lisabonas deklarācijai „Jauno viedoklis par iekļaujošo izglītību”, kuras pilns teksts ir iekļauts šī ziņojuma beigās, kā arī papildina šo dokumentu kā atsevišķa brošūra.

Šajā pārskata ziņojumā ir iekļauti Portugāles izglītības ministres un izglītības valsts sekretāra prezentāciju citāti no pasākuma atklāšanas un noslēguma sēdēm. Tie uzsver Portugāles izglītības politikas veidotāju uzticību un atbalstu iekļaujošās izglītības attīstībai.

Kamēr Lisabonas deklarācija apkopo visu jauno delegātu izceltos vispārējos jautājumus un izteiktās vienošanās, šis ziņojums atspoguļo svarīgākos jautājumus, kurus izvirzīja jaunie delegāti un kuri ir saistīti ar visām trijām izglītības pakāpēm, kuras tika pārstāvētas noklausīšanās pasākumā, respektīvi – vidējo izglītību, arodizglītību un augstāko izglītību.

Citāts no Portugāles izglītības ministres Maria de Lurdes Rodrigues kundzes uzrunas

Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākuma „Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību izglītībā” atklāšanas sēdes laikā Portugāles parlamentā izglītības ministre Maria de Lurdes Rodrigues kundze teica:

„Ir liels gods un prieks uzņemt jauniešus no 29 valstīm – 26 Eiropas Savienības dalībvalstīm un 3 citām valstīm, kuras ir pievienojušās šai iniciatīvai – kuru mērķis ir uzlabot iekļaujošas izglītības īstenošanu visās skolās jebkurā Eiropas Savienības valstī. Es apsveicu jūs ar piedalīšanos šajā iniciatīvā, jo tā atspoguļo gan jūsu, gan jūsu pārstāvēto valstu panākumus un, protams, arī iekļaujošāku Eiropu.

Iekļaujošas izglītības principus visiem bērniem un jauniešiem ar speciālām vajadzībām noteica 1994.gadā Salamankā. Tie bija ekspertu no visas pasaules daudzu gadu darba un diskusiju rezultāts. Iekļaujošas izglītības attīstība un īstenošana ir visu skolotāju, darbinieku un ekspertu ikdienas darbs. Šis darbs ir vērsts uz šķēršļu, barjeru, aizspriedumu, tehnisko, sociālo un ekonomisko grūtību noteikšanu, kā arī tas velta uzmanību risinājumu meklēšanai, kas varētu uzlabot iekļaušanas procesu.

Iekļaujoša izglītība ir process, kas atrodas nepārtrauktā evolūcijā un nekad nebeidzas, jo iekļaujošas izglītības mērķi un uzdevumi vienmēr mainās. Šo spriedzi rada ne vien neatliekamās jaunās sociālās prasības un cerības, bet arī iespēja izmantot zinātnes un tehnikas sasniegumus.

Es domāju, ka visas Eiropas Savienības dalībvalstis, neskatoties uz atšķirīgajiem izejas punktiem, sastopas ar līdzīgām problēmām trīs jomās: pirmkārt, pastāvīgi centieni izglītēt skolotājus un atbalsta personālu darbam ar skolēniem ar speciālām vajadzībām; otrkārt, skolu, kuras uzņem skolēnus ar speciālām vajadzībām, fiziskās vides un materiālo apstākļu uzlabošana; treškārt, mācību līdzekļu, kā arī pedagoģiskā satura un materiālu attīstība, vienlaicīgi izmantojot tehnoloģijas potenciālu.

Šodien, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas piedāvā iespēju piekļūt informācijai un zināšanām, kas iepriekš nebija pieejamas, un

Šis potenciāls ir jāpēta un jāattīsta ar visu valdību atbalstu.

Šī iniciatīva, kas likusi mums satīties, ir īpaša, jo tā iesaistījusi skolēnus un studentus ar speciālām vajadzībām savas iekļaujošās izglītības veidošanā; tā izsaka viedokli un paplašina diskusiju un izpratni par risinājumu meklēšanu, ņemot vērā pašu jauniešu vēlmes un nākotnes redzējumu.

Pateicoties jūsu [jauno delegātu] ieguldījumam, mēs noteikti uzlabosim mācību apstākļus jauniešiem ar speciālām vajadzībām Eiropā. Tieši šis fakts padara minēto iniciatīvu inovatīvu. Vēlreiz apsveicu jūs ar piedalīšanos un iesaistīšanos pasākumā. Sveicu jūs arī ar to, ka spējāt atspoguļot savu pieredzi un esmu pārliecināta, ka katrs no jums gūs panākumus nākotnē. Jūsu veiksmē ir arī mūsu veiksmē. Jūsu darbu šeit attaisno katra skolēna vai studenta panākumi, bet it īpaši to audzēkņu veiksmē, kuriem ir speciālās vajadzības. Es ceru, ka jūsu sapņi piepildīsies. Es arī ceru, ka jūsu aktivitātes šodien izdosies un jūsu ieguldījums palīdzēs mums uzlabot savu darbu. Liels paldies jums.”

Jauno delegātu pārdomas

Plenārsēdes laikā Portugāles parlamentā jaunie delegāti visiem noklausīšanās pasākuma dalībniekiem ziņoja par vispārējiem jautājumiem, kurus viņi apsprieda attiecīgās izglītības pakāpes grupās iepriekšējā dienā.

Turpmākajā tekstā šie jautājumi tiek atspoguļoti daudz detalizētāk. Tie šeit tiek parādīti tādā pašā secībā, kā jautājumi, kurus jaunie delegāti apsprieda ar saviem vienaudžiem pirms noklausīšanās pasākuma:

- galvenie **uzlabojumi** un **izaicinājumi**, kas skar viņu izglītību;
- viņu domas un viedokļi par **iekļaujošo izglītību**;
- galvenie šķēršļi, kurus nepieciešams likvidēt, lai sasniegtu **nākotnes** mērķus.

Ir svarīgi atzīmēt, ka visi delegāti vienojās par to, ka 2003.gada Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākuma rezultāti un izaicinājumi joprojām ir aktuāli, tomēr ir vērojami arī uzlabojumi.

Turpmākajā tekstā ir iekļauti dažu jauno delegātu teiktā citāti, lai labāk ilustrētu skaidri izteiktās idejas, kuras veidojās grupu diskusijās.

Vidējās izglītības pārstāvju pārdomas

Lielākā daļa delegātu, kuri pārstāvēja vidējo izglītību, bija no iekļaujošas vides vispārizglītojošajās skolās.

Grupu diskusijās jaunie delegāti no vidējās izglītības iestādēm pauda pilnīgu apmierinātību ar savu izglītību un kopumā piekrita, ka viņu izglītības laikā **uzlabojumi** ir notikuši.

Kā viena no joprojām esošajām **problēmām** tika uzsvērta pilnīgas pieejamības nodrošināšana izglītībai: tā ietver fiziskas pieejamības nodrošināšanu ēkām, kā arī to, ka mācību materiāli un līdzekļi ne vienmēr ir lietotājam draudzīgi vai izmantojami cilvēkiem ar visu veidu speciālām vajadzībām. Karīna ir novērojusi, ka: „mūsdienīgas skolas joprojām nav pilnīgi pieejamas skolēniem ar dažāda veida traucējumiem, piemēram, ar redzes traucējumiem.”

Tehniskie līdzekļi, kā datori, digitālie fotoaparāti, mikrofoni utt. ir ļoti nozīmīgi. Tomēr bieži ir situācija, ka nepieciešamais aprīkojums nav vispār pieejams, vai arī tā nav pietiekamā daudzumā. Dažreiz jaunieši un viņu ģimenes nezina kā piekļūt šādam aprīkojumam.

Pieejama izglītība attiecas arī uz asistentu un atbalsta personāla pieejamību. Problēma joprojām ir gadījumos, kad jaunajam cilvēkam ir nepieciešama palīdzība, jo viņa klases biedri ir vienīgie pieejamie, kas to var sniegt.

Jaunie delegāti apgalvoja, ka skolotāju attieksme spēlē būtisku lomu. Skolotājiem būtu jāpievērš uzmanība visu savu skolēnu specifiskajām vajadzībām. „Skolotājiem jāpatur prātā, ka klasē ir dažādi cilvēki ar dažādām vajadzībām un dažādiem mācīšanās stiliem,” savas domas izteica Simona. Tomēr skolotāja palīdzība skolēniem ar speciālām vajadzībām nedrīkst būt aizbildnieciska.

Skolotāji ir jāizglīto, lai viņi saprastu un zinātu vairāk par speciālām vajadzībām.

Iekļaujoša izglītība tika apspriesta kā pozitīva iespēja un kā dalībniekiem būtisks jautājums.

Svarīgs iedvesmojošs aspekts, kuru uzsvēra jaunieši no vidējās izglītības, bija tas, ka iekļaušana saved kopā dažādus cilvēkus un uzlabo visu skolēnu sociālās prasmes. Iekļaujoša izglītība visumā ir arī daudz izaicinošāka (pozitīvā nozīmē) kā speciālā izglītība. Martons norādīja, ka: „iekļaujoša izglītība ir ļoti efektīva, jo tu sastopies ar problēmām un iemācies kā tās atrisināt.”

Tomēr tika runāts arī par grūtībām saistībā ar iekļaujošo izglītību. Aude to visu rezumēja, sakot, ka: „iekļaujoša izglītība ir bijusi gan visbriesmīgākais, gan visbrīnišķīgākais izaicinājums, ar kuru man ir bijis jāstopas.” Lai gan iekļaušana atbalsta sociālos kontaktus ārpus skolas, skolā var rasties saskarsmes grūtības starp skolēniem, kuriem ir speciālās vajadzības un tiem, kuriem to nav. „Iekļaujoša izglītība ir labākā izvēle, bet joprojām daudzām skolām nav pietiekoši daudz resursu un personāla, lai to nodrošinātu,” teica Alfrēds.

Bez tam vispārīzglītojošo skolu skolotāji, kuri nav labi sagatavoti vai kuriem nav skaidras informācijas par skolēnu vajadzībām, kā arī atbilstošu resursu trūkums vispārīzglītojošajās vidusskolās, rada šķēršļus skolēniem ar speciālām vajadzībām.

Jaunie delegāti secināja, ka iekļaujoša izglītība ir laba tikai tādā gadījumā, ja ir pieejams nepieciešamais atbalsts un ja mācību process notiek optimālos apstākļos.

Viņi arī vienojās par to, ka izglītībai ir jābūt tādai, kas viņus sagatavo dzīvei reālā pasaulē. Kā izteicās Anna Maria un Kristofers: „Izglītībai ir jādod apziņu, ka tu vari izdarīt lietas, kuras tu nekad nebiji cerējis izdarīt.” Delegāti prasīja, lai viņiem vienmēr būtu iespēja un tiesības izvēlēties būt iekļautiem vispārizglītošajā skolā vai nē.

Attiecībā par **nākotni**, lielākā daļa jauno delegātu no vidējās izglītības izteica vēlmi turpināt mācīties un iestāties augstskolās. Tomēr viņi pauda bažas par to, vai iespēja izvēlēties studijas patiešām būs brīva: viņi negrib, lai viņu vajadzības, atbalsta trūkums vai pieejamība augstskolai ierobežotu izvēles iespējas. Tika izteikts arī uztraukums par cilvēku aizspriedumiem augstākajā izglītībā, kā arī darba tirgū.

Noslēgumā delegāti no vidējās izglītības ļoti skaidri paziņoja par savu nepieciešamību pašiem lemt par savu nākotni. Tas nozīmē nebūt atdalītiem no pārējās sabiedrības, bet gan izmantot tās pašas iespējas kā citi.

Arodizglītības pārstāvju pārdomas

Lielākā daļa delegātu, kuri pārstāvēja arodizglītību, bija integrēti vispārējās mācību grupās. Daži no viņiem apmeklēja gan vispārējās, gan speciālās grupas, un tikai nedaudzi no viņiem izglītojās speciālajās grupās. Ir būtiski atzīmēt, ka šajā grupā bija pārstāvēts daudz plašāks speciālo vajadzību spektrs kā pārējās divās grupās.

Šīs grupas jaunie delegāti principā apgalvoja, ka viņu tiesības ne vienmēr tiek cienītas un ņemtas vērā, kā viņi to ir pelnījuši. Viņi arī prasīja, lai pret viņiem neizturas labāk „saudzējošā veidā” viņu traucējumu dēļ. Fabiens, Séverine un Fabio bija ļoti noteikti: „Mēs jūtamies kā jebkurš cits, bet diemžēl mums dažreiz ir nepieciešams atbalsts ... Mums nepieciešams, lai mums uzticētos un cienītu. Mēs nevēlamies, lai pret mums izturētos kā pret nespējīgiem.” Savukārt Mitja teica: „Mums jāpieņem viens otrs, neraugoties uz to, kā mēs izskatāmies, ko mēs zinām, ko mēs spējam vai nespējam izdarīt. Mūsu sabiedrība tā kļūst daudz vienlīdzīgāka.”

Lai gan pārstāvji kopumā izteica pozitīvas izjūtas par skolām un skolotājiem, viņi runāja arī par problēmām saistībā ar nepieciešamajiem **uzlabojumiem**. Dažiem no delegātiem ir bijusi negatīva pieredze, lai saņemtu nepieciešamo atbalstu. Dažreiz skolotājiem nav pietiekamas informācijas un intereses uzzināt, audzēkņu vajadzības, vai arī bieži nepieciešamais atbalsts nav pieejams. „Skolotājiem mācību viela būtu jāizskaidro daudzos dažādos veidos, lai visi audzēkņi varētu saprast,” teica Iro un Vassilis.

Diskusiju laikā kļuva skaidrs, ka arodizglītības audzēkņiem augstas kvalitātes atbalstu nav iespējams nodrošināt, ja netiek ņemtas vērā audzēkņu atšķirības.

Eimija teica: „Jauniem cilvēkiem ir jādod izvēles iespējas mācīties

---

viņiem atbilstošā tempā, lai mācīšanās būtu patīkama un sniegtu gandarījumu par iegūto izglītību.”

Pieejamība sabiedriskajam transportam vai piekļuve ēkām bija ļoti būtisks jautājums, kuru apsprieda delegāti, un tā tika izcelta kā svarīga **problēma**.

Visi delegāti, kuri izglītību ieguva vispārējās mācību grupās, izteica pilnīgu atbalstu **iekļaujošajai izglītībai**. „Vispārizglītojošajās skolās mēs apgūstam mācību priekšmetus augstā līmenī. Tas sagatavo mūs nākotnei un dzīvei dzirdīgo pasaulē,” teica Stīvens. Daži delegāti no speciālajām grupām arī izteica atbalstu iekļaušanai kā vislabākajai izvēlei, bet nedaudzi tomēr deva priekšroku mācīties aizsargātākā vidē. Tomēr vienbalsīgi visi piekrita tam, ka jānodrošina brīva izvēle, kurā skolā mācīties, neuzspiežot savu gribu, respektējot katra personīgo situāciju un nodrošinot pēc iespējas plašākas izvēles iespējas.

Runājot par **nākotni**, delegāti izteica vēlēšanos dzīvot pēc iespējas neatkarīgu dzīvi. Viņi visi vēlējās turpināt mācīties un bija uztraukušies par darba iespējām nākotnē. Delegāti izteica viedokli, ka viņi nav vienlīdzīgā situācijā, salīdzinot ar saviem vienaudžiem, kuriem nav speciālās vajadzības.

Nobeigumā delegāti bija pārliecināti par savām spējām un skaidri apzinājās savas vēlmes, bet šaubījās par to, vai skolas un sabiedrība kopumā atpazīst viņu reālo potenciālu.

Augstākās izglītības delegātu pārdomas

Šeit būtu jāatzīmē, ka augstākās izglītības grupā bija ievērojams skaits studentu ar redzes traucējumiem, salīdzinājumā ar abām pārējām izglītības pakāpēm. Šī iemesla dēļ jautājumi, par kuriem grupa diskutēja, bieži attiecās uz minēto traucējumu jomu.

Delegāti ziņoja, ka ar datoru un interneta tehnoloģiju palīdzību ir **uzlabojusies** neredzīgo un vājredzīgo studentu piekļuve informācijai. Viņiem ir pieejamas digitālās grāmatas un audio grāmatas. Citi delegāti kā uzlabojumu minēja to, ka palielinājusies izpratne par speciālām vajadzībām. Piemēram, mobilitātes un pieejamības jautājumi arvien biežāk ir sabiedrības diskusiju un debašu temati.

Asistentu pieejamība, un draugu un brīvprātīgo atbalsts arī tika minēti kā pozitīvi piemēri.

Tika akcentētas arī vairākas **problēmas**, kuras ir ļoti cieši saistītas ar minētajiem uzlabojumiem. Dažreiz piekļuve informācijai var būt ierobežota vai arī atkarīga no daudziem dažādiem apstākļiem. Piemēram, lēna jaunu datoru piegāde, ierobežota pieeja digitālajām vai audio grāmatām, un attiecībā uz internetu, jaunās pārlūkprogrammas bieži nav pieejamas neredzīgiem lietotājiem.

Lai gan daudzi augstskolās izmantotie dokumenti tiek šajās augstskolās arī izstrādāti un tādējādi varētu tikt veicināta materiālu sagatavošana studentiem ar redzes traucējumiem, tomēr šādu dokumentu ir pārāk maz.

Kā izteicās Maarja: „Vispārējie mācību priekšmeti, kurus apgūst, lasot grāmatas, sagādā grūtības. Tā ir problēma, ar kuru saskāros, mācoties skolā, jo nekad nebija pietiekami daudz grāmatu Braila rakstā vai audio grāmatu.”

Vēl viens no apspriestajiem jautājumiem bija ierobežotā studiju izvēle, kuras pamatā bija piekļuve ēkām, atbalsta trūkums vai nepietiekams tehnoloģiskais nodrošinājums. Šo jautājumu ļoti labi rezumēja Gabriela: „Cilvēkiem ar speciālajām vajadzībām ir jāizvēlas skola, pamatojoties uz pieejamību skolas ēkai nevis uz to, ko viņi

---

vēlas ... Mēs gribam izvēlēties to, ko mēs vēlamies, nevis to, kas ir iespējams.”

Delegāti ziņoja par to, ka viņiem bieži ir pašiem jāuzņemas iniciatīva, lai atbalstītu mācību iestādes, kurās viņi mācās, jo vienaudži, pedagogi un augstskolas administrācija ne vienmēr zina, kā viņiem palīdzēt.

Tika runāts arī par izaicinājumiem, kas skar delegātu nākotnes izredzes iegūt darbu. Darba devēju attieksme, kā arī nepieejamas ēkas var radīt šķēršļus iekļauties darba tirgū uz vienlīdzīgiem noteikumiem.

Runājot par rekomendācijām, tika izcelta nepieciešamība pēc labāk sagatavotiem pedagogiem un profesionāla atbalsta personāla. Papildus resursi, telpas, kurās tikties studentiem ar speciālām vajadzībām, saprotamas valodas izmantošana nodarbību laikā, mazākas grupas un papildus pedagogu nodrošināšana tika minētas kā jomas, kurās nepieciešams uzlabojums. „Speciālās vajadzības ir ļoti dažādas. Svarīgas ir individuālās, nevis vispārējas vajadzības,” teica Diāna.

Delegāti bija vienprātis par to, ka **iekļaujošā izglītība** sagatavo viņus dzīvei vislabākajā veidā. Daži no delegātiem, iestājoties augstskolā, pirmo reizi mācības uzsāka vispārīzglītojošā vidē. Iekļaujošā izglītība ir kā pirmais solis integrācijai sabiedrībā.

Tika pārrunāta arī speciālo skolu pārveidošana par kompetences centriem. Iekļaujošā izglītība savienojumā ar individualizētu speciālu atbalstu tika uzskatīta par vislabāko sagatavošanu augstākajai izglītībai. Visi delegāti piekrita viedoklim, ka iespēja iegūt izglītību iekļaujošā vidē jau no paša izglītības sākuma, ir padarījusi viņus stiprākus, pašpārliecinātākus un neatkarīgākus.

Domājot par **nākotni**, galvenā uzmanība tika veltīta tām barjerām, kuras rada negatīva attieksme un nezināšana. Mainīt attieksmi uz pozitīvo viedokli, kura uzmanības centrā ir spējas, potenciāls un stiprās puses prasa milzīgu enerģiju un pacietību. Delegāti ierosināja pašiem spert pirmo soli, lai gan tas prasa daudz lielāku drosmi un izturību nekā pārējiem studentiem. Kaisu secināja: „Ir labi zināt, kāda dzīve tevi sagaida, kaut arī tā būtu grūta.”

Citāts no Portugāles izglītības valsts sekretāra Valtera Lemosa kunga runas

Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākuma noslēguma sēdē izglītības valsts sekretārs Valters Lemosa kungs teica šādus vārdus:

„Es vēlos uzrunāt klātesošos jaunos cilvēkus un apsveikt viņus par entuziasmu, ar kādu viņi šodien darbojās. Es patiešām ticu, ka jaunieši, kuri šodien runāja Portugāles parlamentā, ir devuši nozīmīgu ieguldījumu patiesas iekļaujošas izglītības attīstībā visā Eiropā.

Protams, mēs visi zinām, ka nevar būt patiesa demokrātija, ja vien mēs neizveidojam skolu visiem, un es ticu, ka katra delegāta ieguldījums ir vēsturiski nozīmīgs, un tas rādīs ceļu ne tikai kā sasniegt iekļaujošas izglītības mērķus, bet arī ar kādiem līdzekļiem to izdarīt. Mēs visi esam jums pateicību parādā par izdarīto darbu.

Es vēlos aicināt politiķus un amatpersonas, kuru uzdevums būs izskatīt jūsu šīs dienas darba rezultātus un to ietekmi. Mēs, politiķi un amatpersonas, aicinājām jūs izteikt savas domas un mums bija iespēja uzklaut jūs. Mūsu pienākums tagad ir nodrošināt, lai tas, ko jūs ierosinājāt, tiktu izpildīts.

Rezultātā, es vēlos apsolīt, ka šis darbs turpināsies. Eiropas Savienības prezidentūra sadarbībā ar Eiropas Specialās izglītības attīstības aģentūru ir nolēmusas sagatavot dokumentu, kurā būs apkopota pieredze un šodien prezentētas rekomendācijas lai tās tuvākā nākotnē izmantotu kā atsauksmes. Mēs ceram, ka rekomendācijas, kuras tika atbalstītas šodien, 2007.gada 17.septembrī Portugāles parlamentā Lisabonā, kļūs par vadlīnijām patiesas iekļaujošas izglītības attīstībā.

Mēs bijām pagodināti uzņemt jūs šīs divas dienas Portugālē, un mēs atcerēsimies šo darbu kā soli tuvāk skolai visiem – patiesi demokrātiskai skolai. Lai jums visiem veicas.”

Lisabonas deklarācija

Visi jauno delegātu izvirzītie svarīgākie jautājumi tika izmantoti kā pamats pasākuma rezultātā tapušajai Lisabonas deklarācijai „Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību”.

Deklarācija atspoguļo kopējās problēmas, kuras izteica visi pasākuma jaunie delegāti. Tā skaidri uzsver viņu tiesības uz cieņu, uz tādām pašām iespējām kā viņu vienaudžiem un būt iesaistītiem jebkura lēmuma pieņemšanā, kas attiecas uz viņiem.

Deklarācija arī parāda viņu uzskatus par to, kādas priekšrocības spēj nodrošināt iekļaujošā izglītība: tā ir abpusēji izdevīga gan skolēniem/studentiem ar, gan bez speciālām vajadzībām; tā ļauj apgūt daudz vairāk sociālo prasmju; tā ir vislabākā izvēle pie nosacījuma, ka nepieciešamie apstākļi ir nodrošināti, lai to var veiksmīgi īstenot.

Deklarācija arī parāda uzlabojums, kuri vēl jāveic attiecībā uz mobilitātes iespējām un pilnīgu pieejamību izglītībai. Tas ir iespējams vienīgi tad, ja tiek ņemtas vērā dažādās cilvēku individuālās vajadzības.

Lisabonas deklarācija sniedz unikālu ieguldījumu diskusijās par iekļaujošo izglītību, jo tā atspoguļo pašu jauno cilvēku ar speciālām vajadzībām kopīgo viedokli. Mēs ceram, ka jauniešu ļoti skaidrais vēstījums, kas pausts deklarācijā, kā arī šajā dokumentā, sniegs izglītības politikas veidotājiem un praktiķiem iedvesmu viņu turpmākajā darbā.

Deklarācijas pilns teksts ir atrodams turpinājumā un tas papildina šo dokumentu kā atsevišķa brošūra.

Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību

2007.gada 17.septembrī Portugāles Eiropas Savienības prezidentūras ietvaros Portugāles Izglītības ministrija kopā ar Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūru organizēja Eiropas parlamentāro noklausīšanos: „Jaunās balsis: Nodrošinot dažādību izglītībā”.

Priekšlikumi, par kuriem vienojās jaunie cilvēki ar speciālām izglītības vajadzībām no 29 valstīm¹, pārstāvot vidējo izglītību, arodizglītību un augstāko izglītību, kļuva par pamatu Lisabonas deklarācijai „Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību”. Šī deklarācija pauž uzskatus, kas tika izteikti plenārsēdes laikā Assemblia da República par viņu tiesībām, vajadzībām, izaicinājumiem un ieteikumiem, lai izveidotu veiksmīgu iekļaujošo izglītību.

Deklarācija attiecas uz to pašu sfēru, kā agrāk pieņemtie oficiālie Eiropas un starptautiskie dokumenti speciālo vajadzību izglītības jomā, piemēram: „Eiropas padomes rezolūcija par bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām integrāciju vispārējās izglītības sistēmā” (EK, 1990.), „Salamankas paziņojums un Darbības programma speciālo vajadzību izglītībā” (UNESCO, 1994.), „Luksemburgas harta” (Helios programma, 1996.), „Eiropas Komisijas rezolūcija par skolēnu un studentu ar speciālām vajadzībām vienlīdzīgām izglītības un profesionālās apmācības iespējām” (EK, 2003.), „Konvencija par invalīdu tiesībām” (Apvienotās Nācijas, 2006.).

Jaunieši vienojās par savām TIESĪBĀM:

- Mums ir tiesības uz cieņu un mūs nedrīkst diskriminēt. Mēs nevēlamies, lai mūs žēlotu, mēs vēlamies, lai mūs cienītu kā nākotnes pieaugušos, kuriem būs jādzīvo un jāstrādā normālā vidē.
- Mums ir tiesības uz tādām pašām iespējām kā visiem citiem, bet saņemot nepieciešamo atbalstu, kas apmierinātu mūsu vajadzības. Neviena vajadzības nedrīkst ignorēt.
- Mums ir tiesības pašiem lemt un izvēlēties. Mūsu viedoklī ir jāieklausās.
- Mums ir tiesības dzīvot patstāvīgi. Arī mēs gribam dibināt ģimenes un mēs vēlamies dzīvot mājā, kas pielāgota mūsu vajadzībām. Daudzi no mums vēlas studēt augstskolā. Mēs vēlamies arī strādāt un nebūt šķirti no citiem cilvēkiem, kuriem nav speciālās vajadzības.
- Sabiedrībā visiem ir jāapzinās, jāsaprot un jārespektē mūsu tiesības.

---

¹ Austrija, Beļģija (flāmu un franču kopienas), Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Itālija, Īrija, Īslande, Kipra, Latvija, Lielbritānija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Somija, Spānija, Šveice Ungārija, Vācija, un Zviedrija.

Jaunieši izteica savu viedokli par pieredzētajiem galvenajiem UZLABOJUMIEM izglītībā:

- Vispārīgi runājot, mēs esam saņēmuši apmierinošu atbalstu izglītībā, tomēr ir jādara vairāk.
- Ēku pieejamība uzlabojas. Mobilitātes jautājumi un arhitektoniskās vides pieejamība ir arvien plašāku diskusijas un debašu temats.
- Speciālās vajadzības kļūst redzamākas sabiedrībā.
- Uzlabojas datortehnoloģijas un ir pieejamas labi strukturētas digitālās grāmatas.

Jauniešu akcentētie IZAICINĀJUMI un VAJADZĪBAS:

- Dažādiem cilvēkiem pieejamības vajadzības ir dažādas. Izglītībā un sabiedrībā ir sastopami dažādi pieejamības šķēršļi cilvēkiem ar atšķirīgām speciālām vajadzībām, piemēram:
  - nodarbībās un eksāmenos dažiem no mums ir nepieciešams vairāk laika;
  - dažreiz stundās un nodarbībās mums ir nepieciešami asistenti;
  - mums ir nepieciešama pieeja pielāgotiem mācību materiāliem vienlaikus ar klasesbiedriem.
- Dažreiz studiju tēmu brīvu izvēli ierobežo ēku nepieejamība, nepietiekams tehnoloģiskais nodrošinājums un mācību materiālu (iekārtu, grāmatu) nepieejamība.
- Mums ir nepieciešams apgūt mācību priekšmetus un prasmes, kas ir nozīmīgi mums un kas būs nepieciešami mūsu nākotnes dzīvē.
- Mums ir nepieciešami labi konsultanti visā izglītošanās laikā, kuri varētu ieteikt, ko mēs varētu darīt nākotnē, pamatojoties uz mūsu individuālām vajadzībām.
- Joprojām trūkst zināšanu par dažādiem traucējumiem. Skolotājiem, pārējiem skolēniem un dažiem vecākiem dažreiz ir negatīva attieksme pret mums. Cilvēkiem bez speciālām vajadzībām vajadzētu zināt, ka viņi var jautāt cilvēkam ar speciālām vajadzībām vai palīdzība ir vai nav nepieciešama.

Jauniešu izteica savu viedokli par IEKĻAUJOŠO IZGLĪTĪBU:

- Ir ļoti svarīgi dot katram brīvu izvēli par to, kur viņi vēlas mācīties.
- Iekļaujošā izglītība ir vislabākā, ja ir tai atbilstoši apstākļi. Tas nozīmē, ka ir pieejams nepieciešamais atbalsts, resursi un kvalificēti skolotāji. Pedagoģiem ir jābūt motivētiem un informētiem par mūsu vajadzībām, kā arī jāizprot tās. Viņiem ir jābūt labi profesionāli sagatavotiem un jāizzina, kas mums nepieciešams, un jāsadarbības savā starpā visus skolas gadus.

-
-
- Mēs redzam daudz priekšrocību iekļaujošajā izglītībā: mēs apgūstam vairāk sociālās prasmes; mums ir plašāka pieredze; mēs iemācāmies kā dzīvot reālā pasaulē; mēs sadarbojamies ar draugiem gan ar speciālām vajadzībām, gan bez tām.
  - Iekļaujošā izglītība ar individuālu, īpašu atbalstu ir vislabākais veids kā sagatavoties augstākajai izglītībai. Speciāli centri varētu mūs atbalstīt un precīzi informēt augstskolas, kāda palīdzība mums nepieciešama.
  - Iekļaujošā izglītība ir abpusēji izdevīga gan mums, gan visiem pārējiem.

Jaunieši SECINĀJA:

Mēs esam tie, kuri veidos savu nākotni. Mums ir jānojauc šķēršļi sevī un citos cilvēkos, kuriem nav speciālo vajadzību. Mums ir jāpāraug savas speciālās vajadzības – tad pasaule mūs labāk pieņems.

Lisabona, 2007.gada septembris

Jaunās balsis: nodrošinot dažādību izglītībā atspoguļo Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākuma jauniešiem ar speciālām vajadzībām, kuru organizēja Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra sadarbībā ar Portugāles Izglītības ministriju, rezultātus.

Pasākums notika 2007. gada 17. septembrī Lisabonā Portugāles Eiropas Savienības prezidentūras ietvaros.

Šo ziņojumu sagatavoja Aģentūra, pamatojoties uz jauno delegātu ieguldījumu pasākuma sagatavošanā un norisē.

Lisabonas deklarācija „Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību” ir galvenais pasākuma rezultāts. Deklarācijas pilns teksts ir iekļauts šajā ziņojumā un papildina to arī kā atsevišķa brošūra.